

УДК 351.72:336.1:352

Казюк Яніна Мирославівна,

докторант кафедри економічної політики

Національної академії державного управління при Президентові України,

доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування

Херсонського національного технічного університету (за сумісництвом),

кандидат наук з державного управління

ПОВНОВАЖЕННЯ УЧАСНИКІВ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ З УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНИМИ РЕСУРСАМИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Анотація. У статті розглянуто питання організації бюджетного процесу та розкрито повноваження учасників бюджетного процесу щодо управління бюджетними ресурсами на місцевому рівні. Звернено увагу на недоліки організації державного управління бюджетним процесом і надано пропозиції щодо його вдосконалення.

Ключові слова: місцеві бюджети, бюджетний процес, бюджетні ресурси, повноваження органів влади, контроль.

Казюк Я.М. Полномочия участников бюджетного процесса по управлению бюджетными ресурсами на местном уровне

Аннотация. В статье рассмотрены вопросы организации бюджетного процесса и раскрыты полномочия участников бюджетного процесса по управлению бюджетными ресурсами на местном уровне. Обращено внимание на недостатки организации государственного управления бюджетным процессом и представлены предложения по его усовершенствованию.

Ключевые слова: местные бюджеты, бюджетный процесс, бюджетные ресурсы, полномочия органов власти, контроль.

Kazyuk Ya.M. Powers of the budget process management of budgetary resources at the local level.

Annotation. In the article the question of organization of budgetary process is considered and plenary powers of participants of budgetary process are exposed in relation to a management budgetary resources at local level. Appeal attention on the lacks of organization of state administration a budgetary process and suggestions are given in relation to his improvement.

Key words: local budgets, budgetary process, budgetary resources, plenary powers of organs of power, control.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Нормативно-правове забезпечення побудови бюджетного процесу та механізму управління бюджетними ресурсами становлять Конституція України, Бюджетний кодекс України (далі – Кодекс), Основні напрямки бюджетної політики на

відповідний бюджетний рік, які визначаються постановами Верховної Ради України, Бюджетна декларація цілей, інші закони України та нормативно-правові акти, що не суперечать бюджетному законодавству.

Так, відповідно до вимог чинного законодавства всі місцеві бюджети перебувають у рівних умовах, оскільки їх дохідна база та видаткова частина обраховуються на підставі єдиної методики та нормативу бюджетної забезпеченості. Основним позитивним фактом є те, що відносини між державним і місцевими бюджетами будуються на рівні обласного бюджету, бюджетів міст обласного значення і районів, бюджету Автономної Республіки Крим (далі – АРК), що дає можливість більш точно й ефективно розподіляти бюджетні ресурси, які за прогнозними розрахунками матиме держава.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато науковців розглядають питання щодо ефективної побудови організації бюджетного процесу в Україні, виявляють суперечності, пропонують шляхи вдосконалення. Зокрема, у вітчизняній науці ці питання вивчають такі науковці: О.Василик, М.Гончаренко, А.Дегтяр, Г.Дмитренко, Я.Жаліло, В.Зайчикова, О.Іваницька, О.Кириленко, А.Кондрашихін, І.Лопушинський, В.Мамонова, М.Миколайчук, А.Монаєнко, О.Молдован, І.Луніна, К.Павлюк, В.Поліщук, І.Розпутенко, В.Швець та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, незважаючи на низку досліджень у цьому напрямку, залишається відкритим питання врегулювання окремих проблем щодо управління бюджетними ресурсами відповідними органами влади на кожному з етапів організації бюджетного процесу.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розгляд нормативно-правової бази та повноважень органів влади щодо організації державного управління бюджетним процесом на місцевому рівні, виявлення проблемних питань і засобів їх усунення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним з основних документів, на підставі якого будуються взаємини між державним і місцевими бюджетами та визначаються пріоритети на наступний бюджетний рік, є Основні напрямки бюджетної політики на цей період. З урахуванням вимог цього документа, який схвалюється на парламентських слуханнях, Міністерство фінансів України доводить до АРК та місцевих державних адміністрацій і виконавчих органів відповідних рад особливості розрахунків проектів бюджетів на наступний бюджетний рік. У свою чергу Рада Міністрів АРК, місцеві державні адміністрації надсилають до Міністерства фінансів України розрахункові показники дохідної частини та інші необхідні матеріали, що потрібні для розрахунку обсягу міжбюджетних трансфертів [10, с. 87].

Після ухвалення Кабінетом Міністрів України проекту Закону про Державний бюджет України Міністерство фінансів України доводить Раді міністрів АРК, місцевим державним адміністраціям і виконавчим органам відповідних рад розрахунки прогнозних обсягів міжбюджетних трансфертів, методику їх визначення та інші показники, необхідні для складання проектів місцевих бюджетів, а також пропозицію щодо форми проекту рішення про місцевий бюджет.

У тижневий строк після прийняття Закону про Державний бюджет України в другому читанні Кабінет Міністрів України доводить Раді міністрів АРК, місцевим державним адміністраціям і виконавчим органам відповідних рад положення та показники міжбюджетних відносин. На основі отриманої інформації Рада міністрів АРК, місцеві державні адміністрації та виконавчі органи відповідних рад готують проекти рішень про відповідні місцеві бюджети [12].

Стаття 75 Кодексу чітко визначає процес складання проектів місцевих бюджетів [1]. Найголовнішою вимогою, яка висувається до

місцевих бюджетів при їх затвердженні, є їх збалансованість за надходженнями та видатками.

Місцеві фінансові органи розробляють і доводять до головних розпорядників коштів інструкції з підготовки і складання бюджетних запитів. На підставі здійсненого аналізу бюджетного запиту керівник фінансового органу ухвалює рішення про включення відповідних пропозицій до проекту місцевого бюджету. Одночасно кожному головному розпоряднику коштів доводяться граничні обсяги видатків на наступний рік, визначені за показниками очікуваних доходів на цей же період. Поряд зі складанням проекту бюджету на наступний рік, в обов'язковому порядку здійснюється аналіз та оцінювання його виконання в поточному бюджетному періоді.

Головні розпорядники бюджетних коштів несуть відповідальність за своєчасність, достовірність і зміст поданих місцевим фінансовим органам бюджетних запитів, що повинні містити всю інформацію, необхідну для аналізу показників проекту місцевого бюджету, відповідно до вимог місцевих фінансових органів.

Після розроблення та схвалення відповідною обласною, районною державною адміністрацією, виконавчим комітетом міської (міста обласного значення) ради проекту бюджету на наступний бюджетний період він разом з обсягами міжбюджетних трансфертів і нормативами щоденних відрахувань (за винятком обласного бюджету) подається на розгляд сесії відповідної ради. Разом із проектом рішення про місцевий бюджет подається пояснювальна записка, що повинна містити інформацію про соціально-економічний стан відповідної адміністративно-територіальної одиниці і прогноз її розвитку на наступний бюджетний період, які покладено в основу проекту місцевого бюджету, а також прогноз показників відповідного бюджету за основними видами доходів, видатків і фінансування на наступні три бюджетні періоди та інші

документи, визначені статтею 76 Кодексу [1, с.12].

Відповідно до вимог оновленого Бюджетного кодексу для районних і міських (міст обласного значення) бюджетів додатково потрібно складати ще й прогноз бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди, що базується на індикативних прогнозних показниках і на плані діяльності головних розпорядників бюджетних коштів на плановий та наступні за ним два бюджетні періоди [7]. Це означає, що процес формування місцевих бюджетів поступово вже переходить на середньострокове планування.

Кодексом чітко визначено терміни подання Кабінетом Міністрів України проекту Закону про державний бюджет на відповідний рік і терміни розгляду, схвалення і прийняття Верховною Радою України цього документа. Так, Закон України Про державний бюджет на наступний рік має бути ухвалено і підписано до 1 грудня поточного року. Проте майже кожного року державними органами влади порушуються визначені терміни щодо своєчасного прийняття Закону України про державний бюджет. Зазначене також призводить до несвоєчасного прийняття місцевими радами відповідних бюджетів, що ставить під загрозу фінансування бюджетних установ і заходів повним обсягом, оскільки видатки здійснюються в межах передбачених обсягів у тимчасових рішеннях.

Отже, у разі несвоєчасного ухвалення рішення про бюджет на наступний рік АРК, місцеві державні адміністрації та виконавчі органи відповідних рад мають право здійснювати витрати з відповідного бюджету на цілі, що були визначені в рішенні про бюджет на попередній рік та одночасно передбачені в проекті рішення про місцевий бюджет на наступний бюджетний період. Однак щомісячні бюджетні асигнування сумарно не повинні перевищувати 1/12 його обсягу бюджетних призначень, установлених рішенням про місцевий бюджет на попередній

бюджетний період з урахуванням внесених змін, окрім випадків передбачених Кодексом. Заборонено також здійснювати капітальні видатки та надавати кредити з бюджету, за винятком випадків, пов'язаних із виділенням коштів із резервного фонду відповідного бюджету, а також здійснювати місцеві запозичення та надавати місцеві гарантії [12].

Крім того, слід зазначити, що до набрання чинності Законом про Державний бюджет України на поточний період в обсягах витрат, визначених у тимчасовому рішенні, ураховуються соціальні стандарти та соціальні гарантії в розмірах та на умовах, що діяли в грудні попереднього бюджетного періоду. Перерахування дотацій вирівнювання з державного бюджету місцевим бюджетам і коштів, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів, здійснюється відповідно до обсягів, визначених у проекті Закону Про державний бюджет, поданому Кабінетом Міністрів України до Верховної Ради України. Вищезазначене є позитивним чинником, що врегульовано оновленим Бюджетним кодексом.

Згідно з вимогами статті 78 Кодексу виконання місцевих бюджетів здійснюється на підставі розпису доходів і видатків відповідного місцевого бюджету, що затверджується керівником місцевого фінансового органу та/або головою виконавчого комітету ради нижчого рівня. Згідно із Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» (статті 12 та 42) міський (міста районного значення), сільський і селищний голова очолює виконавчий комітет відповідної ради, забезпечує підготовку місцевого бюджету та звітує про його виконання, підписує рішення ради та її виконавчого органу. Таким чином, розпис міського (міста районного значення), сільського і селищного бюджету затверджується відповідним міським, сільським і селищним головою [2]. Також пунктом 36 частини 1 статті 2 Кодексу визначено, що сільський голова забезпечує виконання функцій місцевого фінансового органу, якщо такий орган не створено згідно із законом.

До затвердження річного розпису місцевого бюджету керівником фінансового органу затверджується тимчасовий розпис на відповідний період. Керівник місцевого фінансового органу впродовж бюджетного періоду забезпечує відповідність розпису місцевого бюджету визначеним бюджетним призначенням.

З переходом 2003 року (окремі області – з 2004 р.) на повнофункціональне казначейське обслуговування місцевих бюджетів органи державного казначейства забезпечують акумулювання доходів на рахунках відповідних місцевих бюджетів та відповідно до наданих їм фінансовими органами, сільськими, селищними та міськими, міст районного значення радами затвердженими розписами доходів і видатків здійснюють фінансування передбачених у відповідних бюджетах заходів через надання коштів головним розпорядникам, здійснюють інші функції, передбачені бюджетним законодавством (ст. 23 Кодексу) [8].

У процесі виконання бюджету до його бюджетних призначень можуть вноситися зміни. Рішення про внесення змін до рішення про місцевий бюджет ухвалюється відповідною радою на підставі офіційного висновку місцевого фінансового органу про перевиконання чи недовиконання дохідної частини загального фонду, про обсяг залишку коштів загального та спеціального фондів (крім власних надходжень бюджетних установ) відповідного бюджету за підсумками річного звіту про його виконання.

Виконання бюджету полягає в забезпеченні надходжень запланованих доходів і здійсненні передбачених у бюджеті видатків. Це досягається шляхом установлення порядку обчислення податків, зборів та інших обов'язкових платежів, термінів їх сплати, а також порядку фінансування видатків. Виконання місцевих бюджетів забезпечують Рада міністрів АРК, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних рад або сільські голови. Місцеві фінансові органи здійснюють

загальну організацію та управління виконанням відповідного місцевого бюджету, координують дії учасників бюджетного процесу з питань виконання бюджету. Виконання всіх бюджетів завершується 31 грудня планового року, за наслідками виконання якого складається звітність.

Відповідно до єдиної методики звітності розпорядники бюджетних коштів складають і подають головним розпорядникам коштів детальні звіти, що містять бухгалтерські баланси, дані про виконання кошторисів, результати діяльності та іншу інформацію за формами, установленими законодавством України (ст. 80 Кодексу) [1]. Одночасно розпорядники бюджетних коштів відповідних бюджетів подають до територіальних органів державного казначейства в АРК, областях, містах Києві та Севастополі, районах фінансову звітність про виконання кошторисів, на підставі якої складається зведення показників про виконання місцевих бюджетів. Зведення та складання звітності про виконання місцевого бюджету здійснюється відповідним територіальним органом казначейства. Правила та форми встановлюються державним казначейством за погодженням з Міністерством фінансів і Рахунковою палатою. Зведені показники звітів про виконання бюджетів одночасно подаються територіальними органами казначейства Міністерству фінансів АРК, фінансовим органам місцевих державних адміністрацій, виконавчим органам рад і вищим органам казначейства.

Крім того квартальний та річний звіти про виконання місцевого бюджету подаються до відповідної місцевої ради місцевою державною адміністрацією, виконавчим органом відповідної місцевої ради чи сільським головою в двомісячний строк після завершення відповідного бюджетного періоду. Перевірка річного звіту здійснюється комісією з питань бюджету відповідної місцевої ради, після чого відповідні місцеві ради затверджують річний звіт про виконання бюджету або ухвалюють інше рішення з цього приводу.

Одним із принципів бюджетної системи є принцип публічності та прозорості, тобто інформування громадськості з питань складання, розгляду, виконання бюджету, а також контролю за його виконанням. Отже, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування забезпечують публікацію інформації про місцеві бюджети, зокрема рішень про місцевий бюджет і періодичних звітів про їх виконання. Рішення про місцевий бюджет має бути оприлюднене не пізніше ніж через десять днів з дня його появи, у газетах, визначених відповідними місцевими радами або будь-яким іншим чином. Публічне надання інформації про виконання бюджету села, селища здійснюється в порядку, визначеному відповідною місцевою радою. Крім того, місцеві органи виконавчої влади здійснюють публічне обговорення проекту бюджету з громадськістю.

На всіх стадіях бюджетного процесу здійснюється фінансовий контроль і аудит та оцінювання ефективності використання бюджетних коштів.

Статтею 26 Кодексу передбачено здійснення внутрішнього та зовнішнього фінансового контролю та аудиту. За організацію ефективної системи внутрішнього фінансового контролю за фінансовою та господарською діяльністю бюджетної установи відповідає керівник бюджетної установи. Так, А. Монаєнко у своєму дослідженні зазначає, що контроль як важлива функція державного управління органічно пов'язаний з іншими його функціями і як складовий елемент наявний під час їх реалізації [11].

Щодо державного фінансового контролю, то І. Розпутенко дає таке визначення: «Державний фінансовий контроль – одна з найважливіших функцій державного управління, що спрямована на розкриття відхилень від прийнятих стандартів законності, доцільності й ефективності управління фінансовими ресурсами й іншою державною власністю, а за наявності таких відхилень – на своєчасне прийняття відповідних

корегувальних і превентивних заходів» [15]. В. Поліщук зазначає, що «призначення державного фінансового контролю – це сприяння успішній реалізації державної політики в усіх сферах державного управління, забезпечення законності під час мобілізації фінансових ресурсів до відповідних фондів, їх розподіл відповідно до потреб, сприяння ефективному, цільовому та результативному використанню коштів, попередження та усунення помилок у фінансовій сфері» [14].

Сьогодні в Україні функціонує значна кількість органів державної влади і служб, що тією чи іншою мірою здійснюють фінансово-бюджетний контроль [11], метою якого є дотримання всіма учасниками визначених законодавством правовідносин у сфері розподілу та використання державних і регіональних фінансів.

Водночас слід зазначити, що контроль відповідатиме своєму призначенню, якщо буде своєчасним і об'єктивним, спрямованим на кінцевий результат, організація його проведення та процедури здійснення не будуть заважати роботі контрольованих і здійснюватимуться в чітко встановлених межах, а дієвість досягатиметься реальним забезпеченням виконання поставлених завдань.

Загалом проблема фінансово-бюджетного контролю на місцях сьогодні є надто актуальною, оскільки не здійснюється аналіз ефективності господарської діяльності органів місцевого самоврядування.

Отже, слід відзначити, що важливе місце в забезпеченні механізму управління бюджетними ресурсами займає організаційна система, що включає сукупність органів управління, що взаємодіють між собою при його здійсненні на різних стадіях бюджетного процесу – прогнозування, планування, виконання, звітування, контролю. Організаційну систему складають учасники бюджетного процесу, що безпосередньо беруть участь у ньому. Серед органів влади головну роль у процесі управління бюджетними ресурсами місцевих бюджетів відіграють місцеві фінансові

органи, фінансові служби міністерств і відомств, Міністерство фінансів України, Державна казначейська служба України, Державна фінансова інспекція України, інші фінансові інститути.

М. Гончаренко у своєму дослідженні, аналізуючи статті Кодексу, систематизувала повноваження учасників бюджетного процесу, з чим можна погодитися, відзначивши такі функції центральних і місцевих органів влади в процесі управління бюджетними ресурсами місцевих бюджетів: Верховна Рада України – регулювання; Кабінет Міністрів України – регулювання та прогнозування; Міністерство фінансів України – регулювання, прогнозування, планування, організація; галузеві міністерства – регулювання; Державна казначейська служба України – бюджетний облік, фінансовий контроль; Державна фінансова інспекція – фінансовий контроль; Верховна Рада АРК, обласні, районні, сільські, селищні, міські та районні у містах ради – координація та контроль; Рада Міністрів АРК і місцеві державні адміністрації, виконавчі комітети місцевих рад – організація, координація та регулювання; місцеві фінансові органи – прогнозування, планування, організація, координація, бюджетний облік, бюджетний аналіз і фінансовий контроль [4].

Можна стверджувати, що провідна роль в їх управлінні належить місцевим фінансовим органам, що виконують усі функції управління, тоді як інші суб'єкти управління спеціалізуються на виконанні однієї чи кількох функцій.

Крім того, важливу роль у процесі управління бюджетними ресурсами відіграють органи місцевого самоврядування. Узагальнюючи розглянутий вище бюджетний процес, слід зазначити, що обласні, районні, сільські, селищні та міські ради виконують низку повноважень у бюджетній сфері, серед яких – затвердження відповідних бюджетів і внесення змін до них, контроль за їх виконанням, заслуховування та затвердження звітів про виконання бюджету. До повноважень місцевих рад

також належить: ухвалення рішень щодо передачі повноважень раді іншого рівня з одночасною передачею коштів у вигляді міжбюджетних трансфертів та укладання відповідних договорів (угод); затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку своєї території, цільових програм з інших питань місцевого значення; утворення цільових фондів і затвердження положень про них; прийняття рішень щодо отримання позик та передачі коштів з відповідного місцевого бюджету, рішень щодо надання пільг за місцевими податками і зборами тощо.

Крім того, слід зазначити, що до повноважень сільських, селищних і міських рад належать інші повноваження з питань управління бюджетними ресурсами, зокрема вони встановлюють місцеві податки та збори, розміри їх ставок, установлюють для підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, розмір частки прибутку, що підлягає зарахуванню до місцевого бюджету.

Щодо повноважень виконавчих комітетів місцевих рад і місцевих державних адміністрацій у цій сфері, то до них безпосередньо належать такі: складання проекту місцевого бюджету, його схвалення шляхом прийняття рішення виконавчого комітету чи прийняття розпорядження голови місцевої державної адміністрації та подання проекту на розгляд відповідної ради; підготовка та подання на затвердження відповідній раді змін до бюджету, місцевих програм, щоквартальних і річних звітів про виконання бюджету і програм; забезпечення публікації інформації про місцевий бюджет тощо. Зазначені органи також ухвалюють рішення про виділення коштів з резервного фонду бюджету, щомісяця звітуючи про їх витрачання, можуть отримувати короткострокові позики для покриття тимчасових касових розривів тощо [13].

Слід зазначити, що на сьогодні чіткого визначення потребують роль та місце держави й органів місцевого самоврядування у сфері управління бюджетними ресурсами, зокрема розмежування компетенції між усіма

рівнями влади, визначення функціональних повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування, зокрема обласних і районних рад, оскільки реалізація положень Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» зумовлює появу принципово нових суб'єктів фінансово-бюджетного контролю, якими мають стати органи місцевого самоврядування.

Водночас слід звернути увагу на те, що чинне законодавство не створює належних передумов для бюджетної самодостатності місцевих громад. Обсяг повноважень і функцій фактично не залежить від розмірів територіальної громади та здатності мобілізувати кошти. Відтак законодавчі й адміністративні передумови для подолання дотаційності переважної більшості місцевих бюджетів практично відсутні.

Крім того, розширення фінансової незалежності місцевих органів влади повинно відбуватися паралельно з розширенням їх обов'язків перед платниками податків.

Дальший процес удосконалення державного управління ресурсами місцевих бюджетів повинен забезпечити поступове досягнення територіальної відповідності між повноваженнями органів місцевого самоврядування, доходами, переданими в їх розпорядження та видатками відповідних бюджетів.

Чинне законодавство також не передбачає механізмів юридичної відповідальності органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади за відсутність підготовлених або/та прийнятих місцевих бюджетів, а також за невиконання затверджених бюджетів. Це, у свою чергу, не сприяє бюджетній дисципліні та ефективності управління місцевими бюджетними ресурсами.

Висновки з даного дослідження. Підсумовуючи, зазначимо таке: незважаючи на певний прогрес в організації державного управління бюджетним процесом, який досягнуто шляхом ухвалення нової редакції

Кодексу, сьогодні існує низка проблемних питань, що виникають на кожній стадії бюджетного процесу та між його учасниками, оскільки хронічним стало явище несвоєчасного прийняття державного бюджету і відповідно місцевих бюджетів, спостерігається низька якість прийняття управлінських рішень з питань розподілу та використання бюджетних ресурсів, відсутня стратегічна складова планування бюджету та наявний формальний підхід до застосування середньострокового прогнозування, відсутня прозорість бюджетного процесу, існує низька якість контролю та відповідальності учасників бюджетного процесу, неефективно використовуються бюджетні кошти та використовуються за нецільовим призначенням тощо.

Перспективи подальших розвідок. У подальших наукових дослідженнях плануємо розширити предметну сферу аналізованого питання в напрямку регіонального розвитку.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08 липня 2010 року за № 2456-VI : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>.
3. Богачова О. Становление российской модели бюджетного федерализма / О. Богачова // Вопросы экономики. – 1998. – № 6. – С.32-38.
4. Гончаренко М. В. Управління видатками місцевих бюджетів: теоретико-методологічний аспект / М. В. Гончаренко // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр.: у 2 ч. / голов. ред. В. В.Корженко. – Х., – 2006. – Ч.2. – № 2 (29) – С. 386-393.
5. Золотарьов В. Ф. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / В. Ф. Золотарьов – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ „Магістр”. – 2007. – 219 с.
6. Казюк Я.М. Сучасний стан бюджетно-податкового законодавства в Україні / Я.М.Казюк // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2012. – Вип. 2 (37). – С. 262-269.
7. Казюк Я.М. Впровадження новітніх методик державного управління бюджетними коштами в умовах економічної інтеграції України / Я.М.Казюк // Координати управління: збірник наукових праць / за ред. проф. Д.І.Дзвінчука. – Вип. 2 – Івано-Франківськ : «Місто НВ», 2012. – С. 208-216.
8. Лопушинський І.П. Бюджетний процес в Україні: навчальний посібник / І.П.Лопушинський, Ю.С.Гаврилюк, Я.М.Казюк. – Херсон: Гринь Д.С., 2011. – 364 с.
9. Мельник С. І. Бюджетний процес і міжбюджетні відносини на рівні місцевих

- бюджетів району : навч. посіб. / С. І. Мельник, В. Серок. – К. : Міленіум, 2003. – 266 с.
10. Мельник С. І. Виконання місцевих бюджетів на основі положень Бюджетного кодексу України : навч. посіб. / С. І. Мельник, С. Б. Ільїних. – К. : Міленіум, 2002. – 280 с.
 11. Монаєнко А. О. Повноваження органів державної влади щодо здійснення фінансово-бюджетного контролю місцевих бюджетів / А. О. Монаєнко // Економіка & держава. – 2006. – № 7. – С. 78-81.
 12. Науково-практичний коментар до Бюджетного кодексу України / кол. авторів ; заг. редакція, передмова Ф.О.Ярошенка. – К.: Зовнішня торгівля; УДУФМТ, 2010. – 592 с.
 13. Остаточний звіт. Консультативна підтримка реформи місцевих бюджетів, QCBS-2. Грудень 2010. – <http://www.google.com.ua/#hl=ru&tbo=d&output=search&sclient> (12-15 січня 2013 року).
 14. Поліщук В. В. Механізми вдосконалення парламентського фінансового контролю (на прикладі Автономної Республіки Крим): дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 - механізми державного управління / В.В.Поліщук. – Харків, 2005. – 186 с.
 15. Розпутенко І.В. Державні фінанси: формування і використання на місцевому рівні : мат. до лекц. курсу “Бюджет. Процес і управління державними фінансами” / І. В. Розпутенко, І. О. Федів – К. : Вид-во УАДУ, 1997. – 104 с.